

4. Temat: Na emigracyjnych szlakach

Cele kształcenia — wymagania ogólne

Uczeń:

- Dostrzega zmiany w życiu społecznym,
- Wyszukuje i porównuje informacje pozyskane ze źródeł ikonograficznych i pisanych oraz formułuje wnioski,
- Wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów,
- Integruje informacje pozyskane z różnych źródeł.

Cele kształcenia — wymagania szczegółowe

Uczeń:

- Rozróżnia znaczenia pojęć: emigracja polityczna i emigracja ekonomiczna,
- Wymienia środki podróży, którymi Polacy udawali się na emigrację,
- Określa warunki konieczne do podjęcia podróży,
- Wskazuje trudności, z jakimi spotykali się emigranci w trakcie podróży,
- Potrafi określić na podstawie dokumentów kierunki oraz ramy czasowe emigracji,
- Potrafi interpretować źródła ikonograficzne i pisane.

Metody

- Praca z tekstem źródłowym i ikonograficznym,
- Praca z mapą,
- Praca w grupach,
- Rozmowa nauczająca.

Środki dydaktyczne

- *Słownik języka polskiego*,
- Mapa przedstawiająca emigrację z ziem polskich (do 1914 r.) zamieszczona w *Atlasie historycznym dla szkoły średniej 1815–1939*, wyd. Demart, Warszawa 2000,
- Kserokopie materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Państwowego m.st. Warszawy (folder: III_EMIGRACJA).

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie

- Uczniowie wyszukują w słowniku znaczenie pojęć: emigracja polityczna i emigracja ekonomiczna, a następnie określają, czym się one różnią.
- W trakcie rozmowy nauczającej nauczyciel określa razem z uczniami, odwołując się do posiadanej przez nich wiedzy, przyczyny emigracji z ziem polskich na przełomie XIX i XX w. oraz pojęcia: eksplozja demograficzna, przeludnienie wsi, niewola narodowa.

2. Rozwinięcie

- Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy, a następnie rozdaje im materiały źródłowe.

- Grupa I otrzymuje źródła nr 1, 3, 4, na podstawie których wyszukuje informacje o środkach podróży wykorzystywanych przez emigrantów (uczniowie powinni wymienić: zaprzęgi konne, pociągi, statki oceaniczne).

- Grupa II otrzymuje źródła nr 1, 2, 3, 4, 5, w których poszukuje odpowiedzi na pytania:

1. Jakie formalności i dokumenty były potrzebne, aby udać się na emigrację?

2. Jakie koszty trzeba było ponieść, aby odbyć podróż? (uczniowie powinni wymienić: szyfkiarty, paszporty, zaświadczenia o wykupieniu biletu na rejs wymagane przy przekraczaniu granicy rosyjskiej oraz w krajach przejazdowych; po wymienieniu cen przejazdów koleją i statkiem warto zwrócić uwagę uczniów na zróżnicowanie tych cen w zależności od warunków rejsu).

- Grupa III otrzymuje źródła nr 4 i 5, na podstawie których określa trudności, z jakimi musieli zmierzyć się emigranci w trakcie podróży (uczniowie powinni wskazać na: problem z uzyskaniem w rosyjskim urzędzie tzw. karty do Prus, umożliwiającej przekroczenie granic; częste niewywiązywanie się ówczesnych biur podróży z umów w zakresie utrzymania emigrantów, co kończyło się odsyłaniem ich do Rosji, oraz dostarczanie statków o niskiej jakości; nieprzepuszczanie przez granice państw przejazdowych emigrantów, którzy nie mieli wykupionych biletów na przejazd do Ameryki).

- Grupa IV otrzymuje źródła nr 1, 3, 4, 5, na podstawie których określa najczęstsze trasy podróży emigrantów oraz miejsca, do których docierali. Następnie uczniowie sytuują w czasie zjawisko emigracji (analiza źródeł powinna pozwolić uczniom na wyznaczenie trasy wiodącej przez Niemcy do portów w Hamburgu i Bremie lub przez Niemcy do portów w Holandii (Rotterdam), Belgii (Antwerpia), lub w Wielkiej Brytanii (Liverpool); z portów europejskich emigranci udawali się statkami do amerykańskich portów w Nowym Jorku, Filadelfii i Baltimore; na mapie świata z przełomu XIX i XX w. uczniowie wskazują trasy wyznaczone na podstawie źródeł; na podstawie dat znalezionych w źródłach (1890–1910) uczniowie sytuują zjawisko emigracji na przełomie XIX i XX w.).

3. Podsumowanie

- Uczniowie odpowiadają na pytanie: dlaczego podjęcie podróży było wielkim wyzwaniem dla ówczesnych emigrantów?